

POLAND

POLAND

SUN'IY INTELLEKTNING XORIJIY TIL O'RGANUVCHILARINING YOZMA NUTQ KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHGA TA'SIRI

Oybek Mamatkulov

nemis tili o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.22630032>

Annotatsiya

Mazkur maqolada generativ sun'iy intellekt vositalarining xorijiy til o'rganuvchilarining yozma nutq ko'nikmalarini rivojlantirishdagi o'rni tahlil qilinadi. Xususan, ChatGPT kabi sun'iy intellekt vositalaridan foydalanishning grammatik savodxonlik, lug'at boyligi, matnning mantiqiy va mazmuniy yaxlitligi hamda mustaqil matn yaratish ko'nikmalariga ta'siri ko'rib chiqiladi. Shuningdek, sun'iy intellekt yordamida yaratilgan sifatli matn bilan o'rganuvchining real yozma kompetensiyasi o'rtasidagi farq masalasiga alohida e'tibor qaratiladi. Tadqiqotda generativ sun'iy intellektning imkoniyatlari bilan bir qatorda, undan haddan tashqari foydalanish natijasida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan qaramlik, mustaqil fikrlashning susayishi va akademik halollik bilan bog'liq muammolar ham tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, generativ sun'iy intellekt, ChatGPT, yozma nutq, yozma kompetensiya, xorijiy til, nemis tili, raqamli ta'lim.

Raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi ta'lim tizimiga yangi vosita va metodlarning kirib kelishiga sabab bo'lmoqda. Ayniqsa, so'nggi yillarda generativ sun'iy intellekt texnologiyalarining rivojlanishi xorijiy tillarni o'qitish va o'rganish jarayoniga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. ChatGPT kabi katta til modellariga asoslangan vositalar matn yaratish, uni tahrirlash, grammatik va uslubiy xatolarni aniqlash hamda foydalanuvchiga individual tavsiyalar berish imkoniyatiga ega.

Yozma nutq xorijiy til kompetensiyasining muhim tarkibiy qismlaridan biridir. O'rganuvchi yozma matn yaratishda grammatik bilim, lug'at boyligi, gap tuzilishi, matn qismlarining o'zaro bog'liqligi va fikrni mantiqiy ifodalash kabi bir qator kompetensiyalarni bir vaqtda qo'llashi lozim. Shu sababli yozma nutqni shakllantirish uzoq davom etadigan murakkab jarayon hisoblanadi.

Generativ sun'iy intellektning ta'limga kirib kelishi mazkur jarayonni sezilarli darajada o'zgartirishi mumkin. Bu esa quyidagi asosiy ilmiy savolni yuzaga keltiradi: sun'iy intellekt o'rganuvchining yozma nutq kompetensiyasini rivojlantiradimi yoki faqat u yaratgan matnning sifatini yaxshilaydimi?

Tadqiqotning maqsadi

Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi generativ sun'iy intellekt vositalaridan foydalanishning xorijiy til, xususan nemis tilini o'rganuvchilarning yozma nutq kompetensiyasiga ta'sirini aniqlashdan iborat.

Tadqiqot doirasida quyidagi savollarga javob izlanadi:

- 1.Sun'iy intellektdan foydalanish o'rganuvchilarning grammatik jihatdan to'g'ri matn yaratishiga qanday ta'sir qiladi?
- 2.Sun'iy intellekt yozma nutqda lug'at boyligini kengaytirishga yordam beradimi?
- 3.Sun'iy intellekt yordamida ishlash matnning mantiqiy va mazmuniy yaxlitligini yaxshilaydimi?
- 4.O'rganuvchi sun'iy intellekt yordamidan keyin mustaqil ravishda sifatliroq matn yarata oladimi?
- 5.Sun'iy intellektdan muntazam foydalanish o'rganuvchining mustaqil yozish qobiliyatiga qanday ta'sir ko'rsatadi?

Tadqiqot metodologiyasi

Mavzuni empirik jihatdan o'rganishda qiyosiy tahlil metodidan foydalanish maqsadga muvofiq. Bunda xorijiy til o'rganuvchilariga bir xil yoki o'xshash yozma topshiriqlar berilib, ularning sun'iy intellektsiz va sun'iy intellekt yordamida yaratgan matnlari qiyoslanadi.

Yozma ishlarni baholashda grammatik to'g'rilik, lug'at boyligi, gap tuzilishi, matnning mantiqiy bog'liqligi, mazmuni va uslubiy xususiyatlari asosiy mezon sifatida olinishi mumkin.

Tadqiqotning keyingi bosqichida o'rganuvchilarga yana sun'iy intellekt yordamisiz yozma topshiriq berish muhim ahamiyatga ega. Chunki aynan ushbu bosqich sun'iy intellekt yordamida ishlash natijasida o'rganuvchining o'z yozma kompetensiyasida o'zgarish sodir bo'lgan yoki bo'lmaganligini aniqlash imkonini beradi.

Sun'iy intellektning yozma nutqdagi imkoniyatlari

Generativ sun'iy intellekt o'rganuvchiga yozish jarayonining turli bosqichlarida yordam berishi mumkin. Masalan, u matndagi grammatik xatolarni aniqlashi, to'g'ri variantlarni taklif qilishi, yangi so'z va iboralarni tavsiya etishi hamda matn strukturasi takomillashtirish bo'yicha fikr-mulohaza berishi mumkin.

Bunday imkoniyatlar, ayniqsa, xorijiy til o'rganuvchilari uchun ahamiyatlidir. O'rganuvchi o'qituvchining tekshiruvini kutmasdan, o'z matni bo'yicha tezkor fikr-mulohaza olish imkoniyatiga ega bo'ladi. Shu bilan birga, sun'iy intellekt individual o'rganish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Biroq pedagogik nuqtai nazardan sun'iy intellekt tomonidan matnning to'g'rilanishi bilan o'rganuvchining bilim va kompetensiyasi rivojlanishini bir xil

hodisa sifatida baholab bo'lmaydi. Sifatli yakuniy matn har doim ham o'rganuvchining yozma nutq kompetensiyasi yuqori ekanligini anglatmaydi.

Muammolar va xavflar

Generativ sun'iy intellektdan nazoratsiz foydalanish bir qator muammolarni yuzaga keltirishi mumkin. O'rganuvchi mustaqil matn yaratish o'rniga sun'iy intellektdan tayyor matn olishga odatlansa, uning mustaqil fikrlash, so'z tanlash va gap tuzish jarayonidagi faolligi kamayishi mumkin.

Shuningdek, sun'iy intellekt taqdim etgan ma'lumotlarning har doim ham mutlaq to'g'ri emasligini hisobga olish kerak. O'rganuvchi AI tomonidan berilgan takliflarni tanqidiy baholashi va kerak bo'lganda boshqa manbalar orqali tekshirishi lozim.

Shu sababli sun'iy intellekt xorijiy til ta'limida o'rganuvchining o'rnini egallaydigan vosita sifatida emas, balki uning o'rganish jarayonini qo'llab-quvvatlovchi yordamchi vosita sifatida qo'llanilishi maqsadga muvofiq.

Xulosa

Generativ sun'iy intellekt xorijiy til o'rganuvchilarining yozma nutqini rivojlantirish uchun katta imkoniyatlarga ega. U grammatik xatolarni aniqlash, lug'at boyligini kengaytirish, matn strukturasini yaxshilash va individual fikr-mulohaza olish jarayonini tezlashtirishi mumkin.

Biroq sun'iy intellektdan foydalanishning haqiqiy pedagogik samaradorligini faqat AI yordamida yaratilgan matnning sifatiga qarab baholash yetarli emas. Asosiy mezon o'rganuvchining keyinchalik sun'iy intellektsiz ham o'z fikrini mustaqil, grammatik jihatdan to'g'ri va mantiqiy ravishda yozma shaklda ifodalay olish qobiliyati bo'lishi kerak.

Shunday qilib, sun'iy intellektni xorijiy til ta'limiga integratsiya qilishda asosiy maqsad sun'iy intellekt yordamida mukammal matn yaratish emas, balki sun'iy intellekt yordamida mustaqil va savodli yozuvchi shaxsni shakllantirish bo'lishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.Kasneci, E., Sessler, K., Küchemann, S., Bannert, M., Dementieva, D., Fischer, F. va boshq. (2023). ChatGPT for good? On opportunities and challenges of large language models for education. *Learning and Individual Differences*, 103, 102274. DOI: 10.1016/j.lindif.2023.102274.
- 2.Kohnke, L., Moorhouse, B. L., & Zou, D. (2023). ChatGPT for language teaching and learning. *RELC Journal*, 54(2), 537–550. DOI: 10.1177/00336882231162868.
- 3.Miao, F., & Holmes, W. (2023). *Guidance for Generative AI in Education and Research*. Paris: UNESCO.

POLAND

CURRENT APPROACHES AND NEW RESEARCH IN MODERN SCIENCES

International scientific-online conference

POLAND

4. Council of Europe. (2020). Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment – Companion Volume. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
5. Hyland, K. (2019). Second Language Writing. Cambridge: Cambridge University Press.
6. Warschauer, M., & Grimes, D. (2008). Automated writing assessment in the classroom. *Pedagogies: An International Journal*, 3(1), 22–36.